

Anna Pleskaczewska

Druga edycja "Lekcjonarza mszalnego"

Liturgia Sacra. Liturgia - Musica - Ars 22/1(47), 137-149

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANNA PLESKACZEWSKA
Warszawa

DRUGA EDYCJA LEKJONARZA MSZALNEGO

Pismo Święte zajmuje bardzo ważne miejsce w celebracji liturgicznej. Sobór Watykański II podkreśla, że Chrystus „jest obecny w swoim słowie, bo gdy w Kościele czyta się Pismo Święte, On sam przemawia”¹. Stąd *Lekcjonarz mszalny* jest jedną z podstawowych ksiąg liturgicznych.

Samo słowo „lekcjonarz” (*lectionarium*) pochodzi od łacińskiego czasownika *legere* – „czytać”. Biorąc jednak pod uwagę słowo *lectio* w znaczeniu przenośnym, oznacza „czytanie” lub „lekturę”, jednak w znaczeniu właściwym to słowo jest tłumaczone jako: „zbieranie”, „gromadzenie” lub „dobór”. To ostatnie znaczenie bardzo dobrze odzwierciedla układ *Lekcjonarza mszalnego*. Teksty są dobrane i zgromadzone w jednej księdze. Dzisiejszy układ czytań w *Lekcjonarzu mszalnym* jest przejrzysty i łatwy do odczytania.

Inne określenia łacińskie *Lekcjonarza mszalnego* to: *lectionarius* lub *comes lectionarii*. Czasami była używana nazwa *apostolus*, ponieważ większa część czytań używana w liturgii pochodziła z Listów św. Pawła Apostoła. Jeżeli chodzi o łacińskie słowo *comes*, to oznacza ono: „towarzysz”. Według niektórych badaczy nazwa ta została zastosowana do lekcjonarza dlatego, że każdy duchowny ma obowiązek traktować go jak wiernego towarzysza, zaś Fokas Gramatyk tak o nim mówi: „W swoich dalekich podróżach pielgrzym nie waha się wziąć cię (lekcjonarz) za towarzysza” albo: „Wiele z sobą wieszysz w małej książce”².

1. Geneza i historia lekcjonarzy

Początkowo słowo Boże było odczytywane bezpośrednio z Pisma Świętego. Na marginesach zaznaczano początek i koniec tekstu, który miał być czytany. Początek perykopy był zaznaczony słowem *incipit*, a koniec — *finit* albo *finis* lub tylko skrótem „F”. Tekst biblijny był odczytywany w sposób ciągły. Dzięki temu w liturgii była stosowana cała księga Pisma Świętego. Odnosiło się to jednak tylko do dni powszednich. W niektórych Bibliach, zachowanych do dnia dzisiejszego,

¹ KL 7.

² A.J. NOWOWIEJSKI, *Wykład Liturgii Kościoła Katolickiego*, t. III, Płock 1905, s. 47–48, przyp. 1.

na marginesie zaznaczano także dzień, w którym była czytana dana perykopa, np. *lectio, quae legitur in natale sancti Stephani albo in adventu*³.

Należy zauważyć, że w pierwszych wiekach Kościoła każda Ewangelia w całości znajdowała się w osobnych księgach. Perykopy, które miały być zastosowane podczas liturgii, nie były zaznaczone. Biskup pokazywał je diakonowi tuż przed czytaniem. Wybierając te fragmenty, biskup najprawdopodobniej kierował się tematyką danej uroczystości. Św. Hieronim (347–420) na prośbę papieża Damazego (305–384) umieścił te perykopy w takiej kolejności, w jakiej występowały w liturgii i połączył je w jedną księgę. W późniejszych czasach w ewangeliarzach zaczęto zaznaczać również na marginesach początek i koniec perykopy⁴.

W późniejszym czasie (od VI w.) te fragmenty w postaci zestawów (*capitula*) zamieszczano w jednym egzemplarzu Pisma Świętego. Był zestaw dla pism apostołskich i dla Ewangelii. Z tych zestawów (*capitula, capitularia*) powstały trzy rodzaje ksiąg: (1) *Ewangeliarz*, który zawierał perykopy Ewangelii; (2) *Epistolarius* lub *Apostolus* dla tekstów pochodzących nie z Ewangelii; (3) *Lekcjonarz mszalny* obejmujący teksty nie z Ewangelii i Ewangelie⁵.

Jedną z najstarszych ksiąg liturgicznych jest Lekcjonarz z Würzburga. Datuje się go na lata 600–650, ale ukazuje on liturgię z VI i VII w. Ten rękopis zawiera lekcje, Ewangelie i czytania powiązane z niektórymi świętymi. Na końcu znajduje się skorowidz 42 czytań z Listów św. Pawła⁶.

Inną księgą jest *Comes ab Alcuino* (Komes Alkuina). Datuje się go na lata 625–638. Swoją nazwę zawdzięcza temu, że Alkuin nanosił tam poprawki na polecenia Karola Wielkiego (742–814) Porozdzielał on wyrazy, ponieważ w dotychczasowych rękopisach nie było odstępów między nimi. Do czytań z roku liturgicznego dołączył perykopy na uroczystości świętych Pańskich. Zawiera on 242 czytania oraz 65 lekcji, które dodał kopista. *Comes* Alkuina rozpoczyna się od Narodzenia Pańskiego, natomiast Adwent znajduje się na końcu roku liturgicznego⁷.

Z biegiem lat księgi liturgiczne rozwijały się i doszło do połączenia czytań i tekstów euchologicjnych w jednej księdze. Taki układ miał już Mszał Piusa V⁸. Liturgia

³ Por. B. NADOLSKI, *Wprowadzenie do liturgii*, Kraków 2004, s. 326–327; H.J. SOBECZKO, *Liturgia słowa Bożego w tradycji rzymskiej do reformy II Soboru Watykańskiego*, w: A. ŻADŁO (red.), *Praedicamus Christum crucifixum. Słowo Boże w liturgii Kościoła. Księga Jubileuszowa dedykowana Księdzu Arcybiskupowi Damianowi Zimoniowi Metropolicie Katowickiemu w 25. rocznicę święceń biskupich*, Katowice 2010, s. 109.

⁴ Por. A. NOCENT, *Storia dei libri liturgici romani*, S. MARSILI, J. PINELLI IN. (red.), *La Liturgia, panorama storico generale* (Anamnesis 2), Casale Monferrato 1978, s. 157.

⁵ Por. B. NADOLSKI, *Wprowadzenie do liturgii*, s. 327–328.

⁶ *Tamże*, s. 158.

⁷ Por. NOWOWIEJSKI, *Wykład Liturgii*, s. 48.

⁸ M. SODI, A.M. TRIACCA (red.), *Missale Romanum: Editio Princeps (1570)*, Città del Vaticano 1998.

słowa w tym Mszałe była dość uboga. W dni powszednie były czytane perykopy z ostatniej niedzieli. Czytania w Mszach o świętych zazwyczaj były powtarzane, ponieważ zestaw tych lekcji był bardzo skromny. W tym czasie liturgię słowa, śpiewaną bądź recytowaną, uważano jako świętą ceremonię, a nie nauczanie ludu⁹. Oczywiście językiem liturgii rzymskiej była łacina. Sobór Trydencki wolał pozostać przy języku łacińskim i nie wprowadzać do liturgii języków ojczystych. Wyjaśnianiem tekstów ludziom mieli się zająć kapłani¹⁰. W XIX w., dzięki ruchowi liturgicznemu, pojawiła się też chęć rozumienia liturgii słowa. Jednak dopiero Sobór Watykański II pozwala na stosowanie języków ojczystych, powołując się na pożytek wiernych:

Ponieważ jednak we Mszy świętej, przy sprawowaniu sakramentów i w innych częściach liturgii używanie języka ojczystego nierzadko może być bardzo pożyteczne dla wiernych, można mu przyznać więcej miejsca, zwłaszcza w czytaniach i pouczeniach, w niektórych modlitwach i śpiewach¹¹.

2. Lekcjonarz po Soborze Watykańskim II

25 stycznia 1969 r. Paweł VI powołał Radę ds. Wykonywania Reformy. Ta Rada postanowiła podzielić Mszał na dwie księgi, czyli sakramentarz i lekcjonarz. 25 maja 1969 r. Kongregacja ds. Kultu Bożego ogłosiła dekretem wydanie księgi pod tytułem *Ordo Lectionum Missae*. Księga ta miała obowiązywać w całym Kościele¹². Do Rady należało również przygotowanie *Lekcjonarza mszalnego*. W Radzie tej było 18 członków z różnych krajów świata¹³. Odkonano 14 posiedzeń w różnych krajach Europy, na których opracowano szczegółowe wytyczne dotyczące pracy nad *Lekcjonarzem mszalnym*. Również przebadano i zestawiono lekcjonarze dotychczas używane. W sposób systematyczny zestawiono lekcjonarze:

- z liturgii zachodnich: rzymskiej, gallikańskiej, ambrozjańskiej, hiszpańskiej, italskiej;
- z liturgii wschodnich: jerozolimskiej, nestoriańskiej, św. Jakuba, syro-katolickiej, syro-malankarskiej, syro-chaldejskiej, syro-malabarskiej, jakobitów indyjskich, maronickiej, ormiańskiej, koptyjskiej, bizantyjskiej;
- z liturgii Kościołów reformowanych: anglikańskiej, Kościoła reformowanego we Francji, luterańskiej w krajach skandynawskich, starokatolickiej w Niemczech.

⁹ Por. F. MAŁACZYŃSKI, *Jak powstał nowy Lekcjonarz mszalny*, RBL 41 (1988), nr 2, s. 178.

¹⁰ Por. SOBÓR TRYDENCKI, sesja XXII, I B: *Nauka i kanony o Najświętszej ofierze mszy świętej*, rozdz. 8; I B, kan. 9, w: A. BARON, H. PIETRAS (red.), *Dokumenty soborów powszechnych*, t. IV: (1511–1870), Kraków 2005, s. 645, 647.

¹¹ KL 36 § 2.

¹² A. BUGNINI, *La riforma liturgica (1948–1975)*, Roma 1983, s. 415.

¹³ *Tamże*, s. 401–419; por. MAŁACZYŃSKI, *Jak powstał*, s. 179.

Te zestawy ułatwiły członkom Rady prześledzenie wykorzystanych tekstów biblijnych w liturgii na przestrzeni osiemnastu wieków i to w całym chrześcijaństwie¹⁴.

Perykopy do *Lekcjonarza mszalnego* dobierało aż trzydziestu jeden biblistów z całego świata. Wybrali oni najważniejsze teksty dla poznania dziejów zbawienia, ale też łatwiejsze do zrozumienia przez wiernych. Te perykopy były również konsultowane z katechetykami i ekspertami od duszpasterstwa. Oni z kolei nadesłali 2500 uwag dotyczących wyboru tekstów oraz ich podziału. Toczyły się również dyskusje nad ilością czytań. Mianowicie niektórzy uważali, że powinny być trzy czytania obowiązkowe, inni zaś twierdzili, iż jest to zdecydowanie za dużo, ponieważ wierni nie są przygotowani do słuchania tylu tekstów biblijnych. Po wielu debatach postanowiono, że trzy czytania będą obowiązkowe tylko w niedziele i uroczystości¹⁵.

Po ukończeniu wszystkich prac, Paweł VI zatwierdził 24 czerwca 1969 r., w uroczystość św. Jana Chrzciciela nowy *Lekcjonarz mszalny* oraz potwierdził go konstytucją apostolską *Missale Romanum*. Poszczególne tomy łacińskiego *Lekcjonarza mszalnego* wydano w latach: t. I: *De tempore ab Adventu ad Pentecosten* w 1970 r.¹⁶; t. II: *Tempus per annum post Pentecosten* w 1971 r.¹⁷; t. III: *Pro missis de sanctis ritualibus, ad diversa, votivis et defunctorum* w 1972 r.¹⁸

12 marca 1966 r. Prymas S. Wyszyński wydał dekret o przygotowaniu polskiego wydania *Lekcjonarza mszalnego* na podstawie II wydania Biblii Tysiąclecia (1965 r.)¹⁹. Do prac nad wydaniem *Lekcjonarza mszalnego* została powołana czteroosobowa komisja w składzie: o. Augustyn Jankowski OSB, o. Franciszek Małaczyński OSB, o. Piotr Rostworowski OSB oraz ks. Jan Twardowski²⁰.

Pierwsze wydanie *Lekcjonarza mszalnego* Kongregacja zatwierdziła w następujących latach: t. I — 8 czerwca 1972 r. (Prot. N 767/72), t. II — 14 maja 1973 r. (Prot. N 2100/73), t. III — 23 września 1974 r. (Prot. N 2142/74), t. IV — 13 stycznia 1975 r. (Prot. N 115/75), t. V — 7 marca 1975 r. (Prot. N 385/75), t. VI — 29 października 1976 r. (Prot. N CD 1356/76), t. VII — 29 października 1976 r. (Prot. N CD 1357/76). Druk *Lekcjonarza mszalnego* Konferencja Episkopatu Polski zleciła Wydawnictwu „Pallottinum”.

¹⁴ MAŁACZYŃSKI, *Jak powstał*, s. 180.

¹⁵ *Tamże*, s. 181.

¹⁶ *Lectioarium*, t. I: *De tempore ab Adventu ad Pentecosten*, Typis Polyglottis Vaticanis, 1970.

¹⁷ *Lectioarium*, t. II: *Tempus per annum post Pentecosten*, Typis Polyglottis Vaticanis, 1971.

¹⁸ *Lectioarium*, t. III: *Pro missis de sanctis ritualibus, ad diversa, votivis et defunctorum*, Typis Polyglottis Vaticanis, 1972.

¹⁹ S. WYSZYŃSKI, *Dekret dotyczący polskiego lekcjonarza liturgicznego, 12 marca 1966 r.* (N. 1000/66/P): Archiwum Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Konferencji Episkopatu Polski (dalej: AKKBiDS), Korespondencja Komisji Liturgicznej 1965–1976.

²⁰ R. PIETKIEWICZ, *Biblia Polonorum. Historia Biblii w języku polskim*, t. V, Poznań 2015, s. 283.

3. *Ordo Lectionum Missae* (1981 r.)

Po ukazaniu się Nowej Wulgaty (I wyd. 1979 r., II wyd. 1986 r.) opracowano nową księgę *Ordo Lectionum Missae*²¹, która wyszła drukiem w 1981 r. i zawiera poprawiony porządek czytań.

Komisja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Konferencji Episkopatu Polski rozpoczęła 10 maja 2010 r. pracę nad przygotowaniem drugiego wydania *Lekcyjonarza mszalnego* w oparciu o nową księgę *Ordo Lectionum Missae*²².

Do drugiego wydania *Lekcyjonarza mszalnego* weszło również nowe, bardziej rozbudowane *Wprowadzenie*, w którym zmienił się także układ działów oraz numeracja.

Całkiem nowe są pierwsze trzy rozdziały. Pierwszy z nich ukazuje znaczenie i ściśle powiązanie słowa Bożego z celebracją liturgiczną. Przedstawia również eklesjalny wymiar słowa Bożego (nr 7–8) oraz wpływ liturgii słowa na uczestnictwo Ludu Bożego. „Dlatego też wierni tym lepiej uczestniczą w liturgii, im ściślej jednoczą się przez słuchanie słowa Bożego, głoszonego podczas jej sprawowania, z samym Słowem Boga Wcielonym w Chrystusie” (nr 6). W końcowych numerach przedstawiona została więź, jaka zachodzi pomiędzy głoszeniem słowa Bożego a działaniem Ducha Świętego (nr 9), oraz jedność liturgii słowa i liturgii eucharystycznej, które razem stanowią „jeden akt kultu” (nr 10)²³.

Drugi rozdział przedstawia bardziej szczegółowo słowo Boże w sprawowaniu Mszy św. Mianowicie opisuje wszystkie elementy składające się na liturgię słowa, czyli: czytania biblijne, psalm responsoryjny, aklamacja przed Ewangelią, homilia, milczenie, wyznanie wiary i modlitwa powszechna. Wskazuje również na miejsce proklamacji słowa Bożego oraz przedstawia zalecenia względem ksiąg służących do głoszenia słowa Bożego.

Kolejny rozdział ukazuje obowiązki i posługi w sprawowaniu liturgii słowa, a więc zadania przewodniczącego i wiernych oraz posługi w liturgii słowa.

Rozdziały od IV do VI mówią o strukturze *Lekcyjonarza mszalnego*. Były one w poprzednim *Wprowadzeniu*, ale niektóre z nich zostały bardziej rozbudowane. Np. do działu: *Dobór czytań na niedziele i święta* został dołączony nr 68²⁴. Natomiast z tegoż działu usunięto wyjaśnienie, który rok ma być A, B lub C.

W dziale *Możliwości wyboru niektórych tekstów* nr 78 został poszerzony o zalecenie dokonywania wyboru czytań w porozumieniu z tymi, którzy wykonują posługę w liturgii słowa²⁵. Nr 82 został uzupełniony co do stosowania czytań, które są przeznaczone na dni powszednie²⁶. Także nr 83 podaje więcej zaleceń co do uży-

²¹ *Ordo Lectionum Missae*, editio typica altera, Libreria Editrice Vaticana, 1981.

²² Prot. z 10 maja 2010 r., pkt 4: AKKBiDS, Protokoły Komisji.

²³ Por. KL 56.

²⁴ *Lekcyjonarz mszalny*, t. I, *Wprowadzenie*, nr 2, Poznań 1972, s. 10.

²⁵ *Tamże*, nr 8, s. 14.

²⁶ *Tamże*, s. 15.

wania czytań z części wspólnej²⁷. Dołączono również nr 85, 86 i 88, które mówią o wyborze tekstów dla Mszy obrzędowych, w różnych okolicznościach oraz w Mszach za zmarłych²⁸.

W dziale *Opis lekcjonarza* nr 97 poszerzono o krótki opis tematyki czytań na procesję w Niedzielę Palmową Męki Pańskiej²⁹. Nr 98 wzbogacono o tematykę czytań w pierwszych dniach Wielkiego Tygodnia oraz Mszy krzyżma³⁰. Także w tym dziale dodano nr 99, który ukazuje tematykę czytań Świętego Triduum Paschalnego, oraz nr 102 przedstawiający charakter czytań uroczystości Wniebowstąpienia i Pięćdziesiątnicy³¹.

W rozdziale VI pt. *Adaptacje, tłumaczenia na języki narodowe i opracowanie Lekcjonarza* większość numerów stanowi *novum*.

Skoro w nowym *Lekcjonarzu mszalnym* zastosowano teksty z Biblii Tysiąclecia, wyd. V, dlatego również wprowadzono nazwy ksiąg biblijnych z tego wydania. Np. zamiast „Czytanie z Księgi Joba” występuje „Czytanie z Księgi Hioba”. W myśl *Wprowadzenia* z 1981 r. (nr 122c) nastąpiła zmiana w tytule „Czytanie z Księgi Syracyclesa”. Obecnie brzmi ona: „Czytanie z Mądrości Syracha”³². W tym wydaniu *Lekcjonarza mszalnego* nie stosuje się w tytule ksiąg, przy zapowiedzi, słowa „Początek”. Np. „Słowa Ewangelii według Świętego Łukasza”, a nie „Początek Ewangelii według Świętego Łukasza”³³; „Czytanie z Listu Świętego Pawła Apostoła do Kolosan” zamiast „Początek Listu Świętego Pawła Apostoła do Kolosan”³⁴.

Wprowadzono także pisownię zaimków wielką literą, np. u Izajasza, odnoszących się do Chrystusa – Mesjasza³⁵.

Podczas prowadzonych prac nad drugim wydaniem *Lekcjonarza mszalnego* wzięto pod uwagę nowe zasady pisowni słownictwa religijnego³⁶. W myśl tych zasad postanowiono zmienić zapisy niektórych słów wielką literą. Np. wyraz „Święty” w tytułach czytań lub Ewangelii pisze się wielką literą³⁷. Również wyraz „Szatan” jest pisany wielką literą tam, gdzie występuje jako nazwa własna, np. [Jezus] „przebywał na pustyni czterdzieści dni, kuszony przez Szatana” (Mk 1,13), natomiast kiedy Jezus mówi do Piotra: „Zejdź Mi z oczu, szatanie” (Mk 8,33) termin ten jest pisany małą literą, bo został on użyty jako przenośnia.

²⁷ *Tamże*.

²⁸ *Tamże*, s. 16.

²⁹ *Tamże*, nr 13, s. 19.

³⁰ *Tamże*.

³¹ *Tamże*, nr 14, s. 20.

³² Prot. z 6–7 września 2010 r., pkt 6 (2): AKKBiDS, Protokoły Komisji.

³³ Por. 3 Niedziela zwykła, rok C.

³⁴ Por. 22 tydzień zwykły, środa, rok I.

³⁵ Prot. z 6–7 września 2010 r., pkt 6 (3): AKKBiDS, Protokoły Komisji.

³⁶ R. PRZYBYLSKA, W. PRZYCZYNA, *Pisownia słownictwa religijnego*, Tarnów 2011.

³⁷ Prot. z 6–7 września 2010 r., pkt 6 (1): AKKBiDS, Protokoły Komisji; por. PRZYBYLSKA, PRZYCZYNA, *Pisownia słownictwa*, s. 14–17.

Język czytań w nowym wydaniu jest uwspółcześniony. Występuje w nim mniej archaizmów, ale nie zostały one zupełnie usunięte. Np. „Biada mi, matko moja, żeś mnie *porodziła*” (Jr 15,10) zmieniono na: „Biada mi, matko moja, że mnie *urodziłaś*”³⁸; „Dziś spełniły się te słowa Pisma, *któreście słyszeli*” (Łk 4,21) poprawiono na: „Dziś spełniły się te słowa Pisma, *które słyszeliście*”³⁹; „my, *którzyśmy się uciekli* do uchwycenia zaofiarowanej nadziei” (Hbr 6,18), obecnie brzmi: „my, *którzy uciekliśmy* się do uchwycenia zaofiarowanej nadziei”⁴⁰; Saul mówił do Dawida: „*Tyś* sprawiedliwszy ode mnie” (1 Sm 24,18) zmieniono na: Saul mówił do Dawida: „*Ty jesteś* sprawiedliwszy ode mnie”⁴¹; „Nie okłamujcie się nawzajem, *boście zwlekli* z siebie dawnego człowieka z jego uczynkami, a *przyoblekli* nowego” (Kol 3,9), poprawiono na: „Nie okłamujcie się nawzajem, *bo zwlekliście* z siebie dawnego człowieka z jego uczynkami, a *przyoblekliście* nowego”⁴²; „Komu więc przypadnie to, *coś przygotował?*” (Łk 12,20), obecnie brzmi: „Komu więc przypadnie to, *co przygotowałeś?*”⁴³; „*ongis* bluźniercę” (1 Tm 1,13), na: „*dawniej* bluźniercę”⁴⁴.

Pozostawiono natomiast tekst: „Boże mój, Boże mój, *czemuś* Mnie opuścił?” (Mt 27,46; Mk 15,34)⁴⁵. Nie zmieniono go m.in. ze względu na refren Ps 22(21),2a, ponieważ zawierałby on dwanaście zgłosek.

W nowym wydaniu *Lekcjonarza mszalnego* wszystkie teksty czytań podane są w formie prozy. Wyjątek stanowią: *Pieśń Zachariasza*, *Pieśń Maryi* i *Pieśń Symeona*. Tłumaczenie tych tekstów zostało wzięte z *Liturgii godzin*, t. I (2006 r.)⁴⁶.

Tekst *Modlitwy Pańskiej* występujący w czytaniach został podany w tej formie, która występuje w piątym wydaniu Biblii Tysiąclecia (Mt 6,9-13; Łk 11,2-4)⁴⁷.

Podtytuły niektórych czytań są zmienione i zostały zaczerpnięte z tekstu łacińskiego, czyli z *Ordo Lectionum Missae* (1981 r.), aby ukazać kontekst liturgiczny⁴⁸.

Wprowadzono również czytanie w formie dłuższej w poniedziałek V tygodnia Wielkiego Postu, które jest podane w *Ordo Lectionum Missae* (nr 251). Odnosi się to do czytania z Dn 13,1-9.15-17.19-30.33-62, ale pozostawiono dotychczasową wersję krótszą (Dn 13,41-62)⁴⁹.

³⁸ 17 tydzień zwykły, środa, rok II.

³⁹ 3 tydzień zwykły, poniedziałek.

⁴⁰ 2 tydzień zwykły, wtorek, rok I.

⁴¹ 2 tydzień zwykły, piątek, rok II.

⁴² 18 Niedziela zwykła, rok C; 23 tydzień zwykły, środa, rok I.

⁴³ 18 Niedziela zwykła, rok C; 29 tydzień zwykły, poniedziałek.

⁴⁴ 23 tydzień zwykły, piątek, rok I; 24 Niedziela zwykła, rok C.

⁴⁵ Niedziela Męki Pańskiej, rok A, B.

⁴⁶ Prot. z 6–7 września 2010 r., pkt 6 (13): AKKBiDS, Protokoły Komisji.

⁴⁷ 1 tydzień Wielkiego Postu, wtorek; 11 tydzień zwykły, czwartek; 17 Niedziela zwykła, rok C; 27 tydzień zwykły, środa.

⁴⁸ Prot. z 6–7 września 2010 r., pkt 6 (4): AKKBiDS, Protokoły Komisji.

⁴⁹ Prot. z 6 czerwca 2011 r., pkt 4: AKKBiDS, Protokoły Komisji.

W nowym wydaniu *Lekcjonarza mszalnego* nie ma tekstów pochodzących z Wulgaty. Wszystkie perykopy są wzięte z piątego wydania Biblii Tysiąclecia. Stąd pojawiają się różnice w zapisach sigli czytań w stosunku do pierwszego wydania *Lekcjonarza mszalnego*.

W niektórych psalmach responsoryjnych występuje inny podział na wersety. Zmiana ta jest podyktowana wytycznymi, które podaje *Ordo Lectionum Missae*, ale w poszczególnych psalmach zastosowano zmianę podziałów na wersety, ażeby w jednej zwrotce była tematyczna ciągłość. Dla przykładu można tu posłużyć się Ps 55(54), który jest psalmem błagalnym. W drugim wydaniu *Lekcjonarza mszalnego* wersety od 7 do 9 zostały połączone w jedną zwrotkę, aby móc w całości ukazać skargę psalmisty, który chciałby ratować się ucieczką do bezpiecznego miejsca, ale, jak wynika potem z kontekstu psalmu, wybiera jednak drogę szukania pomocy w świątyni. Druga zwrotka, czyli wersety od 10 do 11, zawiera prośbę psalmisty, aby Bóg ukarał wrogów, i uzasadnia to tym, że są oni występni i źli. Z kolei w. 23 w całości pokazuje ufność psalmisty w to, że Bóg przyjdzie mu z pomocą⁵⁰. Natomiast w pierwszym wydaniu *Lekcjonarza mszalnego* widać, że w. 9, ukazujący skargę psalmisty, został dołączony do wołania o zniszczenie i ukaranie wroga. Z kolei w. 11 w połączeniu z w. 23 ukazuje zepsucie wroga razem z zachętą do ufności Bogu, czyli widać, że tematyczna ciągłość drugiej i trzeciej zwrotki została całkowicie naruszona. Różnice te pokazuje tabela⁵¹:

Pierwsze wydanie <i>Lekcjonarza mszalnego</i>	Drugie wydanie <i>Lekcjonarza mszalnego</i>
Ps 55(54),7-8.9-10.11.23 (R.: por. 23a)	Ps 55(54),7-9.10-11.23 (R.: por. 23a)
<i>Refren:</i> Zaufaj Panu, a On cię podtrzyma.	<i>Refren:</i> Zaufaj Panu, a On cię podtrzyma.
<p>⁷ Mówię: «Gdybym miał skrzydła jak gołąb, * uleciałbym i spoczął;</p> <p>⁸ uciekłbym daleko, * zamieszkałbym na pustyni».</p> <p><i>Refren.</i></p> <p>⁹ Prędko bym sobie wyszukał schronienie * od wichru i nawałnicy.</p> <p>¹⁰ Rozprosz ich, Panie, rozdziel ich języki, * bo przemoc widzę w mieście i niezgodę.</p> <p><i>Refren.</i></p> <p>¹¹ Obchodzą je murami w ciągu dnia i nocy, * a złość i ucisk są we wnętrzu jego.</p> <p>²³ Zrzuć swą troskę na Pana, a On cię podtrzyma, * nigdy nie dopuści, by się zachwiał sprawiedliwy.</p> <p><i>Refren.</i></p>	<p>⁷ Mówię: «Gdybym miał skrzydła jak gołąb, * uleciałbym i spoczął;</p> <p>⁸ uciekłbym daleko, zamieszkał na pustyni. †</p> <p>⁹ Prędko bym sobie wyszukał schronienie * od wichru i nawałnicy».</p> <p><i>Refren.</i></p> <p>¹⁰ Rozprosz ich, Panie, rozdziel ich języki, * bo przemoc widzę w mieście i niezgodę.</p> <p>¹¹ Obchodzą je murami w ciągu dnia i nocy, * a złość i ucisk są we wnętrzu jego.</p> <p><i>Refren.</i></p> <p>²³ Zrzuć swą troskę na Pana, * a On cię podtrzyma, * nigdy nie dopuści, * by się zachwiał sprawiedliwy.</p> <p><i>Refren.</i></p>

⁵⁰ Por. S. ŁACH, *Księga psalmów. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy*, Poznań 1990, s. 285–286.

⁵¹ 7 tydzień zwykły, wtorek, rok II.

Innym przykładem jest Ps 123(122), który należy do dużej grupy psalmów określanej jako „Pieśń pielgrzymów”. Psalm ten był śpiewany przez pielgrzymów zmierzających do Jerozolimy. Wersety od 1 do 2 ukazują ufność psalmisty w to, że Bóg przyjdzie mu z pomocą, ponieważ skoro służy ziemskiego pana i służebnica ziemskiej pani patrzą z ufnością na ręce swoich panów i pań z oczekiwaniem na pomoc, to tym bardziej trzeba oczekiwać łaski od Boga⁵². W drugim wydaniu *Lekcjonarza mszalnego* w. 2bcd został złączony z wersetami 1b i 2a, dzięki czemu pojawiła się logiczna ciągłość. Rozdzielenie natomiast wersetu 2a i 2bcd przerywa ciągłość tematyczną. Widać to w poniższym zestawieniu⁵³:

Pierwsze wydanie <i>Lekcjonarza mszalnego</i>	Drugie wydanie <i>Lekcjonarza mszalnego</i>
Ps 123(122),1-2a.2bcd (R.: por. 1a)	Ps 123(122),1b-2 (R.: por. 1b)
<i>Refren:</i> Do Ciebie, Boże, wznoszę moje oczy.	<i>Refren:</i> Do Ciebie, Boże, wznoszę moje oczy.
¹ Do Ciebie wznoszę oczy, * który mieszkasz w niebie. ² Jak oczy sług są zwrócone * na ręce ich panów. <i>Refren.</i> Jak oczy służebnicy * na ręce jej pani, tak oczy nasze ku Panu, Bogu naszemu, * dopóki się nie zmiłuje nad nami. <i>Refren.</i>	¹ Do Ciebie wznoszę oczy, który mieszkasz w niebie. † ² Jak oczy sług są zwrócone na ręce ich panów. * Jak oczy służebnicy na ręce jej pani, tak oczy nasze ku Panu, Bogu naszemu, * dopóki się nie zmiłuje nad nami. <i>Refren.</i>

Zmianie uległy także poszczególne refreny. Dla przykładu można tutaj podać refren Ps 89(88),25a. Dotychczas brzmiał on: „Na wieki zachowam łaskę dla Dawida”. Posiada on dwanaście zgłosek, jednak stosując się do zasady, że wszystkie refreny w drugim wydaniu *Lekcjonarza mszalnego* mają mieć jedenaście zgłosek⁵⁴, został on zmieniony na refren: „Zachowam wiecznie łaskę dla Dawida”. Innym przykładem może być refren z 1 Kor 16,22b i Ap 22,20b: „Marana tha! Przybądź, Panie Jezu”. Obecnie ten refren został zastąpiony i brzmi następująco: „My ludem Pana i Jego owcami”⁵⁵. Zmiana ta była podyktowana tym, że poprzedni refren miał dziesięć zgłosek, zamiast jedenastu. Ponadto zawierał on dwa wyrażenia o tej samej treści.

Teksty wszystkich psalmów pochodzą z tłumaczenia zawartego w *Liturgii godzin*, t. I (2006 r.)⁵⁶. Wersety psalmów, które nie mieszczą się w jednej linijce,

⁵² Por. ŁACH, *Księga psalmów*, s. 521.

⁵³ 9 tydzień zwykły, środa, rok II.

⁵⁴ 3 tydzień zwykły, poniedziałek, rok II; 3 tydzień zwykły, środa, rok II. Prot. z 6–7 września 2010 r., pkt 6 (6): AKKBiDS, Protokoły Komisji.

⁵⁵ 34 tydzień zwykły, sobota, rok II.

⁵⁶ Prot. z 6–7 września 2010 r., pkt 6 (14): AKKBiDS, Protokoły Komisji.

zostały przeniesione do drugiej, na zasadzie „wcięcia” lub „akapitu”, aby psalterzysta łatwo mógł zauważyć, że druga linijka jest dalszym ciągiem pierwszej. Np. zostało to zastosowane w psalmie responsoryjnym pochodzącym z Łk 1,46b-48⁵⁷:

⁴⁶ Wielbi dusza moja Pana *

⁴⁷ i raduje się duch mój w Bogu, Zbawicielu moim.

⁴⁸ Bo wejrzał na uniżenie swojej Służebnicy. *

Oto bowiem odtąd błogosławić mnie będą wszystkie pokolenia.

Także w Ps 1,1-2⁵⁸ w. 1 jest bardzo rozbudowany, dlatego użyto fleksę, aby dzięki wcięciu psalterzysta widział, że cały zapis składa się z trzech linijek, aż do medianty.

¹ Szczęśliwy człowiek, który nie idzie za radą występnych, †
nie wchodzi na drogę grzeszników *

i nie zasiada w gronie szyderców,

² lecz w Prawie Pańskim upodobał sobie *
i rozmyśla nad nim dniem i nocą.

Również wersety w śpiewach przed Ewangelią, które nie mieszczą się w dwóch linijkach, zostały przeniesione do drugiej lub czwartej. Np. por. Flp 2,8-9⁵⁹:

Dla nas Chrystus stał się posłusznym aż do śmierci,
i to śmierci krzyżowej.

Dlatego Bóg wywyższył Go nad wszystko
i darował Mu imię ponad wszelkie imię.

W niektórych miejscach istniejący dotychczas tekst akلامacji został zastąpiony innym. Dokonano tego w oparciu o nowe wytyczne zawarte w *Ordo Lectionum Missae* (1981 r.).

Pewną nowością w *Lekcjonarzu mszalnym* jest zamieszczenie sekwencji *Chwal, Syjonie, Zbawiciela*, na uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, która nie jest obligatoryjna⁶⁰.

Zmieniono także w t. III tytuł części drugiej, który brzmiał: *Uroczystości Pańskie w okresie zwykłym*. W drugim wydaniu pojawia się tytuł: *Święta Pańskie w okresie zwykłym*. Zmiana ta została wprowadzona z racji dodania do t. III święta Jezusa Chrystusa Najwyższego i Wiecznego Kapłana. Poza tym jednym dniem, inne obchody zawarte w drugiej części t. III *Lekcjonarza mszalnego* są w randze uroczystości, jednak zastosowano dla nich wspólną nazwę „Święta”, ponieważ to określenie jest ogólne⁶¹.

Aby umożliwić wykonywanie sekwencji *Niech w święto radosne Paschalnej ofiary* podczas całej oktawy Wielkanocy (t. II), wprowadzono przy każdym dniu

⁵⁷ 20 tydzień zwykły, sobota, rok I.

⁵⁸ 27 tydzień zwykły, czwartek, rok I.

⁵⁹ Niedziela Męki Pańskiej.

⁶⁰ *Lekcjonarz mszalny*, t. III, Poznań 2015², s. 466, 472, 478.

⁶¹ Prot. z 18–19 lutego 2013 r., pkt 5: AKKBiDS, Protokoły Komisji.

rubryki fakultatywne po psalmie responsoryjnym. Dotychczas taka rubryka znajdowała się tylko po sekwencji w Niedzielę Zmartwychwstania Pańskiego⁶².

Również w t. II przy Mszy wigilii Zesłania Ducha Świętego wprowadzono dwie nowe rubryki (s. 509 i 516), które uwzględniają poprawki naniesione do *Missale Romanum* przez papieża Benedykta XVI⁶³. Liturgia słowa jest analogiczna w układzie do Wigilii Paschalnej. W związku z tym po każdym czytaniu ze Starego Testamentu występuje psalm responsoryjny⁶⁴, a po nim modlitwa. Dotychczas były cztery teksty ze Starego Testamentu, ale w formie alternatywnego pierwszego czytania. Ta zmiana, co prawda, wyprzedza nowe wydanie Mszału w języku polskim, ale musiała być uwzględniona, aby w przyszłości nie zachodziła potrzeba zmiany tomu II.

Zdecydowano również, że w *Tabeli II i III*, w t. I, w miejsce pełnych nazw ksiąg należy podać skróty z sigłami biblijnymi⁶⁵ oraz tylko t. I będzie zawierał wszystkie trzy *Table*. W tomach od II do V została umieszczona tylko *Tabela I*, zawierająca rozkład cykli niedzielnych i powszednich na poszczególne lata⁶⁶.

Postanowiono także, aby na karcie tytułowej (w każdym tomie) dodać zapis: *Mszał rzymski dla diecezji polskich* i tym samym zaznaczyć, że *Lekcjonarz mszalny* jest integralną częścią *Mszału rzymskiego*⁶⁷.

Pewną ciekawostką może być fakt, że w diecezji zamojsko-lubaczowskiej 1 stycznia celebryje się uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi, Matki Odkupiciela. W t. I pod datą 1 stycznia znajduje się rubryka odnośnie do tej celebracji, ale także w t. VI będzie dodana rubryka odwołująca do t. I⁶⁸.

Nowością są w t. V cztery aklamacje oraz jeden psalm responsoryjny na ostatnie tygodnie. Tych tekstów można używać w 33 Niedzielę zwykłą oraz w dni powszednie 33 i 34 tygodnia zwykłego. Aklamacje są umieszczone w dziale *Śpiew przed Ewangelią na niedziele i dni powszednie okresu zwykłego*⁶⁹. Tam, przy numerze każdej aklamacji, znajduje się zapis, na jaki dzień jest ona przeznaczona, np. *Na dni powszednie* albo *Na niedziele*. Przy niektórych aklamacjach nie ma żadnego zapisu. Oznacza to, że można ją używać zarówno w dni powszednie, jak i w niedziele. Natomiast psalm responsoryjny na ostatnie tygodnie znajduje się w dziale *Uproszczone teksty do śpiewania psalmu responsoryjnego*⁷⁰.

⁶² Prot. z 6 czerwca 2011 r., pkt 4: AKKBiDS, Protokoły Komisji.

⁶³ *Missale Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli pp. VI promulgatum Joannis Pauli pp. II cura recognitatum. Editio typica tertia*, Typis Vaticanis, 2008.

⁶⁴ *Lekcjonarz mszalny*, t. II, Poznań 2015², s. 509–516.

⁶⁵ Prot. z 6 czerwca 2011 r., pkt 4: AKKBiDS, Protokoły Komisji.

⁶⁶ Prot. z 4–5 czerwca 2012 r., pkt 7: AKKBiDS, Protokoły Komisji.

⁶⁷ Prot. z 23–24 lutego 2015 r., pkt 3: AKKBiDS, Protokoły Komisji.

⁶⁸ Prot. z 18–19 lutego 2013 r., pkt 5: AKKBiDS, Protokoły Komisji.

⁶⁹ *Lekcjonarz mszalny*, t. V, Poznań 2015², s. 433–444.

⁷⁰ *Tamże*, s. 452–453.

Do każdego tomu dodano dwie melodie do śpiewania lekcji i pięć melodii do śpiewania Ewangelii.

Drugie wydanie *Lekcjonarza mszalnego* wyszło w trzech formatach: B 5, czyli w dotychczasowym, A 4 w wielkości ewangeliarza i A 5 — pomniejszonym.

Prace nad drugim wydaniem *Lekcjonarza mszalnego* (t. I–V) zostały ukończone w październiku 2013 r. Poszczególne tomy *Lekcjonarza mszalnego* zaaprobowała Konferencja Episkopatu Polski: t. I na 357 sesji 14 marca 2012 r., t. II na 359 sesji 3 października 2012 r., t. IV na 362 sesji w dniach 21–22 czerwca 2013 r., t. V na 363 sesji w dniach 8–9 października 2013 r., a t. III na 364 sesji w dniach 12–13 marca 2014 r.⁷¹

17 marca 2015 r. Stolica Apostolska zatwierdziła drugie wydanie *Lekcjonarza mszalnego* (Prot. nr 747/13; 392/14)⁷², a abp Stanisław Gądecki, Przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski, dekretem z dnia 21 kwietnia 2015 r. zlecił druk Wydawnictwu „Pallottinum”⁷³.

Obecnie są w trakcie przygotowania pozostałe tomy *Lekcjonarza mszalnego*, czyli t. VI — *Czytania w Mszach o świętych*, t. VII — *Czytania w Mszach obrzędowych*, t. VIII — *Czytania w Mszach okolicznościowych i wotywnych* i t. IX — *Czytania w Mszach za zmarłych*.

STRESZCZENIE

Słowo Boże jest bardzo ważnym elementem w celebracji liturgii, dlatego *Lekcjonarz mszalny* uważa się za jedną z podstawowych ksiąg liturgicznych. Artykuł został podzielony na trzy części i stanowi próbę ukazania genezy lekcjonarzy. W pierwszej części została przedstawiona historia rozwoju lekcjonarzy. Początkowo słowo Boże, celebrowane w liturgii, odczytywano z Pisma Świętego. Z biegiem czasu tworzą się najpierw zestawy z perykopami ewangelicznymi, a potem i same lekcjonarze. Następuje również połączenie czytań i tekstów eucharystycznych w jednej księdze. Druga część ukazuje prace prowadzone przez Radę ds. Wykonywania Reformy po Soborze Watykańskim II. Zadaniem tej Rady było podzielić Mszał na dwie księgi, czyli sakramentarz i lekcjonarz. Przedstawione zostały również prace tejże Rady nad doбором perykop, które miały wejść do łacińskiej wersji *Lekcjonarza mszalnego*, oraz prace prowadzone nad powstaniem pierwszego polskiego wydania *Lekcjonarza mszalnego* na zlecenie Prymasa S. Wyszyńskiego. W ostatniej części ujęto prace Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Konferencji Episkopatu Polski nad przygoto-

⁷¹ Listy Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski do Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów z dni: 15 listopada 2013 r. i 9 kwietnia 2014 r.: AKKBiDS: Drugie wydanie *Lekcjonarza mszalnego*.

⁷² KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I DISCYPLINY SAKRAMENTÓW, Prot. nr 747/13 i Prot. nr 392/14 z 17 marca 2015 r., *tamże*.

⁷³ PRZEWODNICZĄCY KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI, Dekret SEP-D/6, 1–4, z 21 kwietnia 2015 r., *tamże*.

waniem drugiego wydania *Lekcyonarz mszalnego*. Oprócz nowego *Wprowadzenia*, bardziej rozbudowanego, wprowadzono szereg zmian. Teksty w *Lekcyonarzu mszalnym* oparto na Biblii Tysiąclecia, wyd. V. Uwzględniono nową pisownię słownictwa religijnego oraz uwspółcześnienie języka czytań. Zmodyfikowano także niektóre psalmy responsoryjne oraz akklamacje. Dostosowano również *Lekcyonarz mszalny* do wytycznych podanych przez *Ordo Lectionum Missae* (z 1981 r.).

Słowa kluczowe: liturgia słowa, psalm responsoryjny, akklamacja, *Lekcyonarz mszalny*.

The second edition of the *Mass Lectionary*

Summary

Since the proclamation of the word of God is an important element of the liturgical celebration, the *Mass Lectionary* is considered one of the chief liturgical books. The paper consists of three parts in which it attempts to show the genesis of lectionaries. The first part shows the history of the development of lectionaries. At first, the word of God celebrated during the liturgy was read from the Bible. With time, sets of Gospel periscopes, and later lectionaries, were created. Euchological readings and texts were also combined in one book. The second part of the paper describes the work of the Committee for the Implementation of the Second Vatican Council's Reform. The Committee's task was to divide a Missal into two books, namely a sacramentary and a lectionary. The article also presents the Committee's work on the choice of pericopes which were to be included in the Roman version of the *Mass Lectionary*, as well as efforts to create the first Polish edition of the *Mass Lectionary*, the task commissioned by Primate Wyszyński. The final part of the paper shows the works on the second edition of the *Mass Lectionary*. In addition to a new, extended introduction, a series of alterations have been made in the lectionary. The passages in the *Mass Lectionary* come from *Biblia Tysiąclecia* (5th edition). The language of the readings has been revised and updated, and a new spelling of religious vocabulary words has been included. Some acclamations and responsorial psalms have also been changed. The second edition of the *Mass Lectionary* has been adopted to the *Ordo Lectionum Missae* guidelines of 1981.

Key words: acclamation, Mass Lectionary, liturgy of the word, responsorial psalm.

ANNA PLESKACZEWSKA, dr teologii liturgii; doktorat uzyskała na podstawie rozprawy: *Rok liturgiczny sakramentem paschalnym w świetle „Mów” św. Leona Wielkiego* w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; jest autorką kilku artykułów naukowych i haseł encyklopedycznych. E-mail: annapleskaczewska@wp.pl.